

KARAYİPLER TOPLULUĞU BÜNYESİNDE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI
REJİMİ VE KARAYİPLER ADALET DİVANININ BU REJİMİN GELİŞİMİNE
KATKISI

Samet YILMAZ¹

Kamuran REÇBER²

Received Date (Başvuru Tarihi): 21/08/2024

Accepted Date (Kabul Tarihi): 12/10/2024

Published Date (Yayın Tarihi): 30/12/2024

ÖZ

Anahtar Kelimeler

Karayıpler Topluluğu,
Bölgesel Bütünleşme,
Kişilerin Serbest
Dolaşımı,
Karayıpler Adalet
Divanı.

Bu çalışma, Karayıpler Topluluğu (Caribbean Community-CARICOM) bünyesindeki kişilerin serbest dolaşımına ilişkin rejimi ve bu uluslararası örgütün kurumlarından biri olan Karayıpler Adalet Divanının (Caribbean Court of Justice-CCJ) bu rejimin gelişimine yönelik katkısını incelemeyi hedeflemektedir. Kişilerin serbest dolaşımı, bölgesel bütünleşmeyi amaçlayan CARICOM içerisinde ele alınan politika alanlarından biridir ve bu politika alanı kapsamında kişilere birtakım haklar getiren bölgesel bir yasal rejim oluşturulmuştur. Kişilerin serbest dolaşımı rejiminin bölgesel düzeyde yeknesak bir şekilde uygulanması hem CARICOM kurucu antlaşmasında belirlenen hedeflerin gerçekleşmesi hem ilgili rejimin etkinliğinin sağlanması hem de bu rejim dâhilinde kişilere temin edilen hakların güvenceye alınması açısından gerekli olmaktadır. Bu durum, CARICOM kurucu antlaşması normlarının yorumlanması ve uygulanması nedeniyle meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözümüyle yetkilendirilen ve gerçek ve tüzel kişilerin başvurabileceği bir uluslararası yargı organı olan CCJ'nin önüne gelen davalarda tesis ettiği kararların, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin bölgesel rejimin gelişimi ve etkinliği açısından dikkate alınmasını gerektirmektedir.

THE FREE MOVEMENT OF PERSONS REGIME WITHIN THE CARIBBEAN COMMUNITY AND
THE CONTRIBUTION OF THE CARIBBEAN COURT OF JUSTICE TO THE DEVELOPMENT OF
THIS REGIME

ABSTRACT

Keywords

Caribbean Community,
Regional Integration,
Free Movement of
Persons,
Caribbean Court of
Justice.

This study aims to examine the regime regarding the free movement of persons within the Caribbean Community (CARICOM) and the contribution of the Caribbean Court of Justice (CCJ), which is one of the institutions of this international organization, to the development of this regime. Free movement of persons is among the policy areas addressed by the CARICOM that attempts to achieve regional integration, and a regional legal regime that ensures specific rights to persons has been forged in this policy area. The uniform implementation of the regime of free movement of persons at the regional level is essential to reach the objectives set out in the CARICOM founding treaty, ensure the effectiveness of this regime, and safeguard the rights granted to individuals with the stated regime. Thus, it is required to consider the decisions of the CCJ, which is an international judicial body to which natural and legal persons may appeal and which is authorized to resolve disputes that may arise due to the interpretation and application of the norms of the CARICOM founding treaty, for the development and effectiveness of the regional regime on the free movement of persons.

Citation: Yılmaz, S., & Reçber, K. (2024), Karayıpler Topluluğu Bünyesinde Kişilerin Serbest Dolaşımı Rejimi ve Karayıpler Adalet Divanının Bu Rejimin Gelişimine Katkısı, ARHUSS, (2024), 7(2): 60-86.

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sametyilmaz@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5232-5435>

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, recber@uludag.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7388-479X>

Bu çalışmanın kurgusu Doç. Dr. Samet YILMAZ tarafından yapılmış ve önemli bir kısmı da yine aynı yazarca yazılmıştır. Çalışmanın belirli kısımları (özellikle Avrupa Birliği hukuku ve uluslararası hukuk ile ilgili kısımları) ise Prof. Dr. Kamuran REÇBER tarafından yazılmıştır.

1. GİRİŞ

Kişilerin dolaşımı veya kişilerin hareketliliği, beşerî faaliyetin ana unsurları arasındadır. Modern devlet örgütlenmesinin ortaya çıkması ve kurumsallığının yoğunlaşması, söz konusu beşerî faaliyetin düzenlenmesine veya belirli koşullar dâhilinde gerçekleşmesine ilişkin kuralların, öncelikli olarak bu örgütlenme modeli çerçevesinde belirlenmesini beraberinde getirmiştir. Diğer bir deyişle modern devlet, kişilerin dolaşımıyla ilgili meşru ve yasal normları saptayan ana aktör hâline gelmiştir. Kişilerin sınır ötesi hareketlilikleri de devletler arası siyasal yapı dâhilinde kabul edilen kurallara ve usullere bağlı biçimde gerçekleşmeye başlamıştır (Cresswell, 2006; Özdal & Tutan, 2021; Torpey, 2000).

Bölgesel düzey, modern devletler arası siyasal yapı kapsamında, politikaların üretildiği düzeylerden biridir ve bölgesel örgütler, bu düzeyde yönetim mekânları tanzim etmeye yönelik ihdas edilen birimlerdir. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde devletler arası ilişkilerde bölgesel iş birliği süreçleri yoğunlaşmıştır ve bu bağlamda bölgesel örgütlerin sayısı tedricen artmıştır (Fawcett, 1995). Bölgesel örgütler, diğer politika unsurlarıyla birlikte, bölgesel düzeyin kişilerin hareketliliğine yönelik bir politika ölçeği hâline gelmesinde etkili olmuştur. Bu örgütler, kendi kurucu antlaşmalarında belirlenen amaçlar ve bu amaçlara ulaşmaya ilişkin yetkiler ve araçlar gibi değişkenler dâhilinde, buldukları coğrafyada yer alan katılımcı devletler arasında kişilerin serbest dolaşımının sağlanması veya kişilerin hareketliliğinin belirli kurallara uygun biçimde gerçekleşmesi, iş piyasalarının liberalleşmesi, hizmet sunma ve iş kurma hakkının temin edilmesi, sınır kontrollerinde iş birliği yapılması gibi konularda, değişen seviyelerde düzenleyici kurallar ve mekanizmalar geliştirmiştir. Diğer bir ifadeyle bölgesel örgütlerin amaçları, yetkileri ve kurumsal yapılarıyla bağlantılı şekilde, kişilerin hareketliliğiyle alâkalı bölgesel yasal rejimler ihdas edilmiştir (Sánchez, 2015).

Belirtilen çerçeve içerisinde bu çalışma, Karayipler bölgesinde bulunan on beş devletin tam üye olduğu CARICOM bünyesindeki kişilerin serbest dolaşımına ilişkin rejimi ve bu uluslararası örgütün kurumlarından biri olan CCJ'nin, bu rejimin gelişimine yaptığı katkıyı incelemeyi hedeflemektedir. Kişilerin dolaşımı, özellikle İngilizcenin konuşulduğu Karayipler bölgesi devletleri arasındaki bölgesel iş birliği sürecinin gündeminde yer alan daimî konulardan biri olmuştur. Diğer hedefleriyle birlikte, katılımcı devletler arasında ortak pazar oluşturularak bölgesel ekonomik bütünleşmeyi hedefleyen CARICOM'un

1973'te akdedilen Chaguaramas Antlaşması'yla kurulması sonrasında, Topluluk sınırları içerisinde kişilerin serbest dolaşımının gerçekleştirilmesi süreci aşamalı bir gelişim göstermiştir. 1980'lerin bitimine doğru CARICOM bütünleşmesine ivme kazandırma maksatlı bir gündem belirlenmesi, kişilerin dolaşımının bölgesel düzeyde daha fazla ele alınmasını beraberinde getirmiştir. 1973 tarihli kurucu antlaşmayı tadil eden ve 2001'de imzalanan Revize Edilmiş Chaguaramas Antlaşması'nın (RECA) 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, kişilerin hareketliliğine dair üye devletlere kurucu antlaşma seviyesinde yeni yükümlülükler getirilmiş ve kişilerin serbest dolaşımı rejiminin içeriği, CARICOM'un yetkili kurumlarının kararlarıyla genişletilmiştir. Böylece kişilerin hareketliliğine yönelik olarak, CARICOM'un temel hedefleriyle ilintili bölgesel bir yasal rejim ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, CARICOM kurucu antlaşması düzenlemelerinin yorumlanması ve uygulanması nedeniyle meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözümüyle yetkilendirilen CCJ, önüne gelen davalarda tesis ettiği kararlarla, bu rejimin normlarının detaylandırılmasında ve açıklığa kavuşturulmasında rol almaya ve yetki kullanmaya başlamıştır. Diğer yandan CCJ, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin rejimin uygulanmasının güvence altına alınması açısından da bir işleve sahiptir. Zorunlu yargı yetkisi bulunan ve uyuşmazlıkların çözümünde gerçek ve tüzel kişilerin başvurabileceği bir uluslararası mahkeme olan CCJ, bütünleşme hukukuna muhatap kişilere yargısal koruma temin etmektedir. Bu bakımdan CCJ'nin yargı yetkisi dâhilinde uyuşmazlıkların çözümüne yönelik tesis ettiği kararlar, CARICOM hukuku normlarının tatbik edilmesi açısından dikkate alınmak durumundadır.

Belirtilen kapsamda bu çalışmanın giriş kısmını izleyen ikinci kısımda, 1950'lilerin sonuna doğru bölgesel iş birliğine yönelik somut girişimlerin gözlemlendiği Karayipler bütünleşmesi sürecinde, RECA'nın yürürlüğe girmesi öncesi dönemde kişilerin serbest dolaşımıyla alakalı gelişmeler ortaya konulmuştur. Bu kısım, Karayipler bütünleşme süreci ile kişilerin serbest dolaşımı rejiminin gelişimi arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemlidir. Üçüncü kısımda, CARICOM bünyesindeki kişilerin serbest dolaşımına dair rejimle bağlantı kurulabilmesi gayesiyle, CARICOM'un temel hedefleri ve kurumsal işleyişi, ana hatlarıyla belirtilmiştir. Dördüncü kısım, CARICOM kurucu antlaşması düzenlemeleri, örgütün yetkili organlarınca tesis edilen kararlar ve diğer yasal araçlar yoluyla tanzim edilen kişilerin serbest dolaşımına ilişkin rejimin içeriğini ve bu hususta kişilere sağlanan hakları ve duruma göre kişilerin muhatap olacak sorumlulukları inceleme konusu yapmaktadır. Beşinci kısımda, CARICOM kurumlarından

biri olan CCJ'nin yargı yetkisi dâhilinde, kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili normların detaylandırılması ve açıklığa kavuşturulması açısından kritik bir dava olan Shanique Myrie ve Barbados davasında, Divanın söz konusu rejimin kimi normlarına getirdiği yorumlar ve açıklamalar üzerinde durulmuştur. Altıncı kısımda, CARICOM bünyesinde kişilerin dolaşımına ilişkin oluşturulan rejim ve CCJ'nin bu rejimin gelişimine katkısı, önceki kısımlarda ifade edilen hususlarla bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında, CARICOM bünyesinde kişilerin serbest dolaşımına yönelik rejimle ilgili bazı tespitlerde bulunulmuştur.

2. KARAYİPLER BÜTÜNLEŞMESİ VE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI REJİMİ: RECA ÖNCESİ DÖNEM

Kişilerin serbest dolaşımı veya kişilerin dolaşım serbestliği kavramı, Batı Hint Adaları Federasyonunun (West Indies Federation-WIF) (WIF ile ilgili olarak bkz. Blouet, 2007: 67-69) ihdasıyla birlikte Karayipler bölgesel bütünleşmesine resmen dâhil olmuştur. WIF'nin tesis edilmesine giden süreçte, Britanya Karayipler'i Yakın Ortaklık Komitesinin hazırladığı 1948-49 tarihli raporda serbest dolaşım, kurulması hedeflenen federasyona tevdi edilmesi önerilen yasama yetkileri içerisinde yer almıştır. Bununla birlikte federasyon bünyesinde serbest dolaşımın sağlanmasının gündeme gelmesi, katılımcı koloni devletler arasında göç akımlarına ve bu bakımdan ekonomik istikrarsızlığa sebep olacağı kaygılarını beraberinde getirmiştir. Söz konusu kaygı unsurlarının ele alınması ve katılımcı koloni devletler arasında beşerî hareketliliklerin düzenlenmesi gayesiyle 1955'te Dolaşım Serbestliği Üzerine Konferans düzenlenmiş ve bu Konferansta serbest dolaşıma dair çeşitli kararlar alınmıştır. Alınan kararlar bağlamında, 1958 yılında kabul edilen WIF Anayasası'nın giriş kısmında Federasyonun kişiler ve mallar için en geniş dolaşım serbestliğini sağlayacağı belirtilmekle birlikte, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin düzenlemelerin, WIF Anayasası'nın tüm üye koloni devletlerin ülkelerinde yürürlüğe girmesini izleyen beş yıllık sürenin bitiminin ardından uygulanacağı ifade edilmiştir. Diğer yandan WIF Anayasası, Federasyona göç ile Federasyondan dışarıya göç ve sınır dışı edilme hususlarını, Federasyonun münhasır yasama yetkileri kapsamındaki politika alanları olarak düzenlemiştir. WIF'nin 1962'de lağv olması, serbest dolaşım ile ilgili düzenlemelerin uygulanamamasına neden olmuştur (Cross, 2020: 545-549; O'Brien, 2015: 236).

Siyasal nitelik gösteren WIF'nin dağılmasının sonucunda, İngilizcenin konuşulduğu Karayipler bölgesi devletleri, bölgesel bütünleşmeye yönelik strateji değişikliğine gitmiş ve öncelikli olarak ekonomik birlik oluşturulması yoluyla bütünleşme merkezli bir iş birliği yöntemi benimsemiştir. Bu bağlamda, 1965'te Karayipler Serbest Ticaret Birliği (Caribbean Free Trade Association-CARIFTA) kurulmuş ve diğer bazı bölge devletlerinin de katılımıyla yeni CARIFTA Anlaşması, 1968 yılında akdedilmiştir (Yılmaz & Reçber, 2023: 70-71). CARIFTA, katılımcı devletler arasında ticari engellerin azaltılarak ve serbest ticaret bölgesi tanzim edilerek bir ekonomik topluluk oluşturulmasını hedeflemiş ve CARIFTA kurucu anlaşmasında, kişilerin serbest dolaşımına dair herhangi bir düzenleme yer almamıştır (Agreement Establishing the Caribbean Free Trade Association, 1968).

CARIFTA'nın ihdası sonrasında İngilizcenin konuşulduğu Karayipler bölgesi devletleri, bölgesel bütünleşme hedefine ulaşılması maksadıyla iş birliği alanlarını çeşitlendirmeye ve ekonomik birlik oluşturma sürecini derinleştirmeye dayalı bir gündem belirlemiştir. Bu bağlamda, Karayipler Topluluğu ve Karayipler Ortak Pazarını kuran Chaguaramas Antlaşması, 1973 yılında imzalanmıştır. Hukuki açıdan ayrı varlığı bulunan birimler şeklinde düzenlenen Karayipler Topluluğu ve Karayipler Ortak Pazarı, CARICOM'u oluşturmuş ve CARICOM, CARIFTA'nın yerini almıştır (Yılmaz & Reçber, 2023: 71). CARICOM, CARIFTA'dan farklı olarak, öncelikle ortak pazar oluşturulması yoluyla ekonomik bütünleşmeyi hedefleyen bir örgüt biçiminde tasarlanmıştır. Bu amaçla 1973 Chaguaramas Antlaşması (SICE-OAS, 1973), katılımcı devletler arasında ticaretin serbestleştirilmesini ve ortak bir dış gümrük tarifesinin belirlenmesini, üye devletlerin vatandaşlarının diğer üye devletlerin ülkelerinde ekonomik işletmeler kurmasına ve bu işletmeleri yönetmesine yönelik kısıtlamaların kaldırılmasını ve hizmet sunmaya ilişkin tercihli muamelenin genişletilmesini öngörmüştür. Bununla birlikte 1973 Chaguaramas Antlaşması'nın Karayipler Ortak Pazarı düzenlemelerini içeren ek kısmının 38'inci maddesinde, bu Antlaşma'daki hiçbir düzenlemenin, üye bir devlete, ortak pazara taraf diğer üye devletlerin vatandaşı olsun veya olmasın, kişilere kendi ülkesinde dolaşım özgürlüğü vermesini zorunlu kıldığı veya bu devlete bu yönde herhangi bir yükümlülük getirdiği şeklinde yorumlanamayacağı ayrıca belirtilmiştir. Diğer yandan 1973 Chaguaramas Antlaşması, ekonomik iş birliğine ek olarak, dış politikada koordinasyonun tesis edilmesini ve CARICOM'un amaçları kapsamındaki diğer ilgili alanlarda işlevsel iş birliği yapılmasını düzenlemiştir.

CARICOM'un kuruluşu sonrasında Karayipler bütünleşmesi, kurumsal yetersizlik ve bölgesel iş birliği sürecinin hükümetlerin iradesine dayalı işleyişi gibi faktörlerin tesiri altında, 1973 Chaguaramas Antlaşması'nda belirlenen hedeflerin somut sonuçlara dönüşmesini engelleyen sorunlarla karşılaşmıştır (Girvan, 2012: 140-142). Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi ve dünya ölçeğinde ticaretin serbestleştirilmesi sürecinin hızlanması gelişmelerinin (Jessen & Rodríguez, 1999: 1) de etkisiyle, CARICOM üyesi devletler, bu sorunların çözülmesi ve bütünleşme sürecine ivme kazandırılması amaçlı bir gündem belirlemiştir. Bu gündem kapsamında, CARICOM örgütünün ana organlarından birini oluşturan ve üye devletlerin hükümet başkanlarından oluşan Hükümet Başkanları Konferansının (HBK) 1989'daki toplantısında, CARICOM bünyesinde tek pazar ve ekonomi hedefinin hayata geçirilmesi ve kalkınmanın tesis edilmesi maksadıyla, 'Grand Anse Deklarasyonu ve Bütünleşmenin İlerletilmesine Yönelik Çalışma Programı' kabul edilmiştir. Kişilerin dolaşım serbestliğiyle ilgili olarak bu deklarasyon ve çalışma programında, Ocak 1991'e kadar, vasıflı (*skilled*) ve profesyonel personelin yanı sıra, mevsimlik veya proje bazlı sözleşmeli çalışanların serbest dolaşımına ilişkin düzenlemeler yapılması, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin, diğer CARICOM üyesi devletlerin ülkelerine yapacakları seyahatlerdeki pasaport gerekliliğinin Aralık 1990'a kadar kaldırılması için gerekli adımların atılması ve görsel ve sahne sanatları ile spor ve medya gibi sektörler başta olmak üzere, CARICOM üyesi devletlerin ülkelerine, belirli bölgesel etkinliklere katılım amacıyla seyahat eden üye devlet vatandaşları için çalışma izni zorunluluğunun kaldırılması konularında uzlaşıldığı ifade edilmiştir (CARICOM, 1989).

1989'de düzenlenen HBK'de katılımcılar, 1973 Chaguaramas Antlaşması'nda belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlamak ve bütünleşmeyi derinleştirilmek gayesiyle, 1992 yılındaki HBK toplantısına kadar bir rapor hazırlamakla görevli bir komisyonun oluşturulması konusunda mutabık kalmıştır. Bu kapsamda ihdas edilen Batı Hint Adaları Komisyonu (West Indian Commission-WIC), 1992'de 'Eylem Zamanı' başlıklı bir rapor hazırlamıştır. Bahsi geçen rapor, kişilerin dolaşım serbestliğine ilişkin engelsiz seyahat (*hassle-free travel*) kavramını kullanmıştır.

Engelsiz seyahat kavramı, "CARICOM [üyesi devletlerin] vatandaşlarının, *güçlük (harassment) olmaksızın veya engelle karşılaşmaksızın, diğer üye devletlerin yetki alanına ve yetki alanı dâhilinde seyahat etme serbestliği*" biçiminde tanımlanabilir. Diğer yandan

“engelsiz dolaşım fikri, daha büyük bir topluluk duygusunun geliştirilmesine ve CARICOM içi turizmin daha fazla teşvik edilmesine yöneliktir” (Aktaran Cross, 2020: 538). Eylem Zamanı başlıklı raporda, bu hususta çeşitli öneriler geliştirilmiştir. WIC, bölge boyunca engelsiz seyahatin temin edilmesi, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda olan kişiler için havaalanlarında tek bir hattın belirlenmesine ve CARICOM Tek Pazarı içerisinde beşerî hareketliliklerin sağlanmasına dair sürecin bir başlangıç noktası olarak, Batı Hint Adaları Üniversitesi (University of the West Indies) mezunu Batı Hintlilere,³ belirlenmiş diğer üniversitelerin personeline ve medya mensuplarına, CARICOM bölgesi boyunca çalışma ve yaşamını sürdürme hakkı tevdi edilmesi önerilerinde bulunmuştur. WIC’ye göre raporda düzenlenen öneriler, tek pazarın ve ekonominin asli unsurlarından biri olan serbest dolaşımın tam olarak uygulanmasına dönük birincil adımları oluşturmaktadır (WIC, 1993: 142).

Karayıpler bütünleşme sürecinin gelişiminde, 1989 Grand Anse Deklarasyonu ve engelsiz seyahat nosyonu, CARICOM coğrafyası boyunca bölge içi hareketliliklerin artırılmasına dair gündemin yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda HBK zirvelerinde, CARICOM üyesi devletlerin vatandaşlarının seyahat prosedürlerinin kolaylaştırılması (CARICOM, 1990), CARICOM bölgesindeki üniversitelerden ve diğer akredite kurumlardan mezunlara ortak pazar içerisinde çalışma imkânının sağlanması (CARICOM, 1995) ve bir CARICOM pasaportunun oluşturulması (CARICOM, 1999) gibi hususlarda, katılımcılar arasında uzlaşmaya varılmıştır. Ayrıca 1997’de, iş kurma, hizmetler ve sermaye konularında, 1973 Chaguaramas Antlaşması’na revizyonlar getiren 2 Numaralı Protokol, üye devletler tarafından imzalanmış⁴ ve imzacı CARICOM üyesi devletler arasında sosyal güvenlik mevzuatının uyumlaştırılması, bu devletlerin vatandaşlarının sosyal yardımlardan yararlanma haklarının korunması ve imzacı bir üye devletin ülkesinden başka bir imzacı üye devletin ülkesine taşınan vatandaşların eşit muameleye tâbi olması amacıyla, CARICOM üyesi on dört devlet, 1996 yılında

³ Kristof Kolomb’un Amerika kıtasına gerçekleştirdiği seferlerden sonra Avrupalılar, bugünkü Karayıpler bölgesinde yer alan adaların Güney ve Güneydoğu Asya’daki Doğu Hint Adaları’ndan ayrılması amacıyla, bu bölgedeki adalar için Batı Hint Adaları terimini kullanmıştır. Bu bağlamda Batı Hintliler kelimesi de Karayıpler bölgesinde yaşayan halkları belirtmektedir.

⁴ 2 Numaralı protokol, 1973 Chaguaramas Antlaşması’nın revizyonu sürecinde, 1997 ile 2000 yılları arasında imzalanan dokuz protokolden biridir (Bu protokoller için bkz. Bkz. SICE-OAS, 2024). Bu protokollerin hiçbirisi yürürlüğe girmemiştir ve çoğunluğu imza tarihinden itibaren kimi CARICOM üyesi devletlerce geçici olarak uygulanmıştır. Söz konusu dokuz protokol, birebir aynı olmamakla birlikte, 2001 yılında CARICOM üyesi devletlerce imzalanmaya başlayan RECA’ya eklenmiştir (Berry, 2014: 28).

CARICOM Sosyal Güvenlik Anlaşması'nı akdetmiştir (International Training Centre of the ILO, 1996).

3. RECA İTİBARIYLA CARICOM'UN TEMEL HEDEFLERİ VE KURUMSAL İŞLEYİŞİ

RECA (CARICOM, 2001b), CARICOM'un statüsünü, hedeflerini ve kurumsal işleyişini düzenleyen güncel hukuki metindir. İlgili antlaşmanın 1'inci maddesinde, Topluluk kelimesinin, 2'nci maddede belirtilen Karayipler Topluluğu anlamına geldiği ve CARICOM Tek Pazarını ve Ekonomisini içerdiği belirtilmektedir. RECA'nın 2'nci maddesi itibarıyla CARICOM, 1973 Chaguaramas Antlaşması'yla oluşturulan Karayipler Topluluğu ve Ortak Pazarın halefidir. RECA'da CARICOM'un hukuki kişiliği bulunan bir örgüt olduğu ifade edilmektedir.

RECA'nın 6'ncı maddesinde, CARICOM'un hedefleri detaylandırılmaktadır. İlgili madde itibarıyla CARICOM:

- (a) Yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini,
- (b) İşgücünün ve diğer üretim faktörlerinin tam kullanımını,
- (c) Hızlandırılmış, koordineli ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve yakınlaşmanın (*convergence*) tesis edilmesini,
- (d) Üçüncü devletlerle ticari ve ekonomik ilişkilerin genişletilmesini,
- (e) Uluslararası rekabet seviyesinin geliştirilmesini,
- (f) Üretimin ve verimliliğin artırılmasına yönelik organizasyonun oluşturulmasını,
- (g) Üye devletlerin üçüncü devletler, devlet grupları ve diğer kuruluşlarla ilişkilerinde daha büyük bir ekonomik güç ve etkinlik elde etmesini,
- (h) Üye devletlerin dış ve [dış] ekonomi politikaları arasında koordinasyonun geliştirilmesini ve
- [i] Halklarının yararına yönelik ortak hizmet ve faaliyetlerin daha verimli işletilmesini,
- [ii] Halklar arasında daha fazla anlayışın/yakınlığın (*understanding*) geliştirilmesini ve halkların sosyal, kültürel ve teknolojik gelişiminin ilerletilmesini,

[iii] Sağlık, eğitim, ulaşım, telekomünikasyon gibi alanlarda faaliyetlerin yoğunlaştırılmasını içerecek şekilde

(i) İşlevsel iş birliğinin geliştirilmesini hedeflemektedir.

RECA'nın 6'ncı maddesinde belirtilen hedefler dikkate alındığında, CARICOM kurucu antlaşmasının çok sektörlü bir iş birliği süreci öngördüğü söylenebilir. RECA, ekonomik bütünleşme, dış politika koordinasyonu ve beşerî ve sosyal kalkınmaya ilişkin işlevsel iş birliği olmak üzere üç sütunlu bir devletler arası ortaklık tanzim etmektedir. Bu sütunlara ilaveten 2005 yılında CARICOM üyesi devletler, güvenlik sektörünü de bütünleşme sürecine dâhil etmeye karar vermiş ve güvenlik, 2007'de resmen CARICOM bünyesindeki iş birliği sütunlarına eklenmiştir (CARICOM IMPACS, 2013).

CARICOM'un kurumsal işleyişi bakımından RECA, yeni kurumların ihdasını ve karar alma usullerinde yeniliklerin yapılmasını beraberinde getirmekle birlikte, 1973 Chaguaramas Antlaşması'yla oluşturulan hükümetler arası işleyişi (Bkz. O'Brien, 2011: 638-642) büyük oranda korumuştur. RECA itibarıyla CARICOM, HBK ve Topluluk Bakanlar Konseyi (TBK) olmak üzere iki ana organdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, üye devletlerin hükümet başkanlarının katılımıyla toplanmaktadır ve örgütün en üst seviyedeki karar alma organıdır. Bu ana organda kararlar, RECA'da aksi düzenlenmedikçe, tüm üye devletlerin olumlu oyuyla alınmaktadır ve bu kararlar bağlayıcıdır.⁵ İkinci ana organ olan TBK, üye devletlerin bakan seviyesindeki temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu organ, diğer yetkileriyle beraber, HBK organınca saptanan politika öncelikleriyle uyumlu olmak kaydıyla, kurucu antlaşmada belirtilen iş birliği alanlarının gelişiminin sağlanmasına yönelik olarak, yine RECA'da aksi belirtilmedikçe, nitelikli çoğunlukla karar tesis edebilmektedir ve bu kararlar bağlayıcıdır. Bahsi geçen ana organlara ilaveten, CARICOM bünyesinde faaliyet gösteren ve özellikli politika alanlarıyla ilgilenen bakanlık konseyleri bulunmaktadır. Bu bakanlık konseyleri, CARICOM ana organlarının RECA'da kendilerine tevdi edilen görevleri ifa etmesine yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur ve TBK için belirlenen karar alma

⁵ Bir oylamada çekimser kalmak, Topluluk üyesi devletlerin dörtte üçünün olumlu oyunun olması kaydıyla, karar almaya engel oluşturmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bir oylamada çekimser kalma, üye devletlerin dörtte birini aşarsa karar alınamamaktadır.

usullerine uygun biçimde, kendi görev alanlarıyla ilgili bağlayıcı karar(lar) alabilmektedir (Yılmaz & Reçber, 2023: 73-74).

CARICOM, çok taraflı bir antlaşma yoluyla, üye devletler arasında bölgesel bütünleşmenin gerçekleştirilmesi hedefiyle ihdas edilmiş bir örgüttür. RECA itibarıyla karar alma yetkisiyle donatılmış CARICOM organlarının tesis edeceği kararlar, kurucu antlaşmada belirtilen hedeflerle ve düzenlenen politika alanlarıyla alâkalı olmak durumundadır. Başka bir deyişle CARICOM'un yetkili organlarının karar alma yetkisi, RECA'yla sınırlandırılmıştır. Söz konusu organların bağlayıcı kararlarının CARICOM üyesi devletlerin iç hukukunda uygulanabilirlik kabiliyetine sahip olması, bu devletlerin ek bir yasal tasarruf (kanun ve benzeri) yoluyla bu kararları iç hukuklarına aktarmalarını gerektirmektedir. Bu husus RECA'nın 240'ıncı maddesinin 1'inci paragrafında düzenlenmiştir. İlgili paragrafta, *"yetkili organların bu Antlaşma kapsamında alınan kararlarının, bu devletlerin vatandaşları için yasal olarak bağlayıcı haklar ve yükümlülükler oluşturmadan önce, üye devletlerin ilgili anayasal prosedürlerine tâbi olacağı"* ifade edilmektedir (Yılmaz & Reçber, 2023: 78). Bu bakımdan CARICOM'un yetkili organlarınca tesis edilen ve CARICOM hukukunun bir parçasını oluşturan kararların RECA'ya taraf devletlere uluslararası düzeyde yükümlülükler getirdiği fakat CARICOM'un ikincil mevzuatı ile üye devletlerin ulusal mevzuatı arasında bütünleşik (*integrated*) bir ilişkinin olmadığı ve CARICOM'un yetkili organlarının tesis ettiği bağlayıcı kararların üye devletlerin ülkesinde doğrudan uygulanabilir özellikte olmadığı ileri sürülebilir.

4. CARICOM VE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI REJİMİ

4.1. Kurucu Antlaşma Maddeleri

RECA'nın 3'üncü kısmı, iş kurma, hizmetler, sermaye ve Topluluk üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin dolaşımıyla ilgili düzenlemeler içermektedir. Çalışmada ele alınan konuyla bağlantılı olarak, RECA'nın bu kısmının iş kurma ve hizmet sunma hakkına ilişkin maddeleri, CARICOM Tek Pazarının ve Ekonomisinin oluşturulması hedefi bağlamında, kişilerin dolaşımını kolaylaştırmaya yöneliktir. Genel hatlarıyla belirtmek gerekirse, RECA'nın 3'üncü kısmında yer alan iş kurma ve hizmetlere dair düzenlemeler, CARICOM üyesi devletlere, bu devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin⁶ Topluluk

⁶ RECA'nın 32'nci maddesinde, üye devletler itibarıyla kimlerin bu Antlaşma'nın 3'üncü kısmı kapsamında yer alan haklardan yararlanacağı ve/veya sorumluklara muhatap olacağı belirtilmiştir. Bunlar, üye bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı gerçek ve tüzel kişilerin yanı sıra üye devletlerin göç kanunları itibarıyla, bu devletlerin yerlisi kabul

coğrafyası boyunca iş kurma ve hizmet sunma haklarına yeni kısıtlamalar getirmeme ve var olan kısıtlamaları kaldırma yükümlülüğünü getirmektedir.

RECA'nın 3'üncü kısmında yer alan 45 ve 46'ncı maddeler, doğrudan kişilerin serbest dolaşımıyla alâkalıdır. 45'inci maddede CARICOM üyesi devletlerin, kendi vatandaşlarının Topluluk içerisinde serbest dolaşımı hedefinin gerçekleştirilmesine dair taahhütte bulunduğu yer almaktadır. RECA'nın 46'ncı maddesi, üye devletlerin vasıflı vatandaşlarının dolaşımıyla ilgidir. Bu maddede üye devletler, 45'inci maddede belirtilen serbest dolaşım hedefine ulaşılmasına yönelik ilk adım olarak, üniversite mezunlarına, medya çalışanlarına, sporculara, sanatkârlara ve müzisyenlere, kendi yetki alanları dâhilinde iş arama hakkı vermeyi kabul etmiştir. Bu hususta kişilerin, sayılan kategorilerdeki niteliklere sahip olup olmadığına ilişkin karar verme yetkisi, kabul eden devletlerin yetkili makamlarına verilmiştir. Ayrıca 46'ncı maddede üye devletlerin, bu maddedeki vasıfların/becerilerin (*skills*) dolaşımını kolaylaştırmaya ve yetki alanlarına seyahat eden Topluluk üyesi devletlerin vatandaşları için pasaport mecburiyeti uygulamasına son verilmesi, yetki alanlarında izinli/onaylı iş arayan Topluluk üyesi devletlerin vatandaşlarına çalışma izni zorunluluğunun kaldırılması, derecelerin sertifikalandırılması, denkliğin sağlanması ve kurumların akredite edilmesi için mekanizmaların oluşturulması ile sosyal güvenlik yardımlarının uyumlaştırılmasını ve devredilebilirliğinin tesis edilmesini içerecek şekilde, güçlük olmaksızın veya engel dayatılmaksızın, CARICOM üyesi devletlerin vatandaşlarının kendi yetki alanlarına girme ve yetki alanları dâhilinde hareketini sağlamaya yönelik olarak, gerekli yasal, idari ve prosedürel düzenlemeleri yapacağı ifade edilmiştir.

RECA'nın 46'ncı maddesi, belirtilen kategorilerdeki kişilerin, CARICOM üyesi devletlerin ülkelerinde iş arama ve serbest dolaşım hakkından yararlanmasına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Bununla birlikte bu durum, üye devletlerin, kamu çıkarının gerektirdiği hâllerde, kişilerin hareket serbestliğini kısıtlama yetkisine halel getirmemektedir (Haynes, 2016: 60). İlgili maddede, RECA'daki hiçbir hükmün, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin, üye devletlerin yetki alanlarına girmelerini

edilen veya bu devletlerin ülkesinde ikamet izni bulunan kişiler veya üye devletlerle böyle bir bağlantısı bulunan kişiler ile kazanç elde etmek için kurulması, kayıtlı bir ofisinin ve merkezi yönetiminin olması, kayda değer (*substantial*) bir faaliyette bulunması ve büyük ölçüde (bu maddede) belirtilen gerçek kişilerin sahibi olması ve bu kişiler tarafından etkin kontrol edilmesi kaydıyla, üye devletlerin ilgili kanunlarına göre tesis edilen şirketler ve diğer tüzel birimler olmaktadır.

ve bu yetki alanları içerisinde hareket etmelerini engelleyecek şekilde yorumlanamayacağı ifade edilmekle birlikte, bu durumun kamu çıkarının gerektirebileceği koşullara tâbi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 46'ncı maddenin uygulanmasının izlenmesi ve güvence altına alınması ile uygun olduğu ölçüde bu maddede belirtilen kategorilerinin genişletilmesi amacıyla, bu madde içerisinde yer alan düzenlemelerin HBK tarafından inceleme altında tutulacağı hususu düzenlenmiştir.

4.2. Diğer Düzenlemeler

RECA'nın yürürlüğe girmesi sonrasında, CARICOM bünyesinde kişilerin serbest dolaşımının içeriğinin genişletilmesine yönelik bir gündem belirlenmiştir. Bu bağlamda üye devletler, RECA'nın 46'ncı maddesinde belirtilen meslek kategorilerinin çeşitlendirilmesine dair kararlar tesis etmiştir. Bu hususta 27'nci HBK zirvesinde hemşireler ile öğretmenlerin (CARICOM, 2006), 18'inci ara HBK zirvesinde Karayipler Mesleki Yeterlilik⁷ derecesine sahip zanaatkârların (CARICOM, 2007a), 30'uncu HBK zirvesinde Karayipler Mesleki Yeterlilik veya denk bir yeterlilik derecesi bulunan ev işçilerinin/bakıcıların (*household domestics*)⁸ (CARICOM, 2009) ve 18'inci olağanüstü HBK toplantısında tarım işçileri ve özel güvenlik görevlilerinin (Office of the Prime Minister Republic of Trinidad and Tobago, 2018)⁹ RECA'nın 46'ncı maddesi kapsamında değerlendirilen meslek kategorileri içerisine alınmasına karar verilmiştir. Belirtilen kategorilerdeki ücretli çalışanlar, CARICOM'un bir üyesinin ülkesinde çalışmak isterse, uyruğunda bulunduğu devletin, ev sahibi devletin veya CARICOM'un üyesi başka bir devletin yetkili makamları tarafından verilen CARICOM Yeterlilik Sertifikası (CARICOM Skills Certificate) belgesini almalıdır (Barbados Accreditation Council, 2021: 4).¹⁰

RECA'nın yürürlüğe girmesi sonrasında, CARICOM'un bulunduğu coğrafyada kişilerin hareketliliğine yönelik diğer bir karar 2007'de tesis edilmiştir. Bu yıl

⁷ Karayipler Mesleki Yeterlilik derecesi, mesleki eğitim, değerlendirme ve sertifikalandırmaya dayalı bir yetkinliktir. Bu derece, ilgili alanlardaki meslek çalışanları, endüstri uzmanları ve işverenler tarafından belirlenen mesleki standartlara sahip kişilere verilmektedir (Caribbean Examinations Council, 2024).

⁸ 'Household domestic' ifadesi, daha sonra 'domestic worker' şeklinde değiştirilmiş ve hangi işlerle uğraşanların bu kategori kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir (CARICOM, 2022).

⁹ İlgili zirve sonrasında yayımlanan deklarasyonda, güzellik hizmeti çalışanlarının ve kuaförlerin de 46'ncı maddede sayılan kategorilere temin edilen haklardan yararlanması kabul edilmekle birlikte, sonraki zirvelerde bu meslek grupları dışarıda bırakılmıştır.

¹⁰ Söz konusu yeterlilik belgesinin orijin CARICOM üyesi devlet veya kabul eden devlet dışındaki başka bir CARICOM üyesi devlet tarafından verildiği durumlarda, belge sahibi kişinin kabul eden devletin ülkesinde süresiz ikamet izni elde edebilmesi için, ilgili yeterlilik belgesinin kabul eden devletin yetkili makamlarınca doğrulanması gerekmektedir (Caribbean Community Secretariat, 2024).

gerçekleştirilen 28'inci HBK toplantısında katılımcılar, Topluluk üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin serbest dolaşımına ilişkin taahhütlerini yinelemiş ve diğer üye devletlerin ülkelerine vardıklarında, bu kişilere otomatik olarak altı ay kalma izni verilmesi konusunda uzlaştıklarını belirtmiştir.¹¹ Ayrıca bu toplantıda katılımcılar, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin ve katılımcı üye devletlerde yasal ikamet izni bulunan üçüncü devlet vatandaşlarının pasaport incelemesi olmaksızın seyahat edebilmesine imkân tanıyacak bir CARICOM seyahat kartı oluşturulması konusunda prensipte uzlaşmıştır (CARICOM, 2007b). HBK'nin 29'uncu zirvesinde katılımcılar, Topluluğun güvenliğine hanel gelmeksizin, CARICOM üyesi devletlerin vatandaşlarının ve bu devletlerin ülkelerinde yasal ikamet iznine sahip kişilerin, CARICOM bölgesi boyunca engelsiz seyahatini kolaylaştırmaya yönelik bir mekanizma olarak, CARICOM Seyahat Kartı (CARIPASS) uygulamasının en kısa sürede hayata geçirilmesi konusunda anlaşmıştır (CARICOM, 2008). HBK'nin 28 ve 29'uncu toplantılarında alınan kararlar kapsamında, CARIPASS Antlaşması, bu Antlaşma'nın CARICOM üyesi altı devlet tarafından imzalaması sonrasında, 2010 yılında yürürlüğe girmiştir.¹²

RECA'nın yürürlüğe girmesi ertesinde CARICOM coğrafyasında hareketliliklerin kolaylaştırılmasına yönelik diğer bir gelişme, Bağlı Haklara İlişkin Protokol'dür. Bu Protokol, RECA'nın 239'uncu maddesine istinaden düzenlenmiştir. 239'uncu madde, üye devletlerin çeşitli işlevsel alanlarla ilgili protokoller düzenleyeceğini belirtmektedir ve "Topluluk içinde iş kurma, hizmet sunma ve sermaye dolaşımına bağlı haklar", bu maddede sayılan işlevsel alanlar dâhilinde yer almaktadır. Bu kapsamda iş kurma, hizmet sunma, sermaye dolaşımı ve vasıfların/becerilerin serbest dolaşımına ilişkin haklardan yararlanan CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin eşlerinin ve kendilerine bağımlı kişilerin yararlanacağı hakları düzenleyen ve bu hususta ileriye yönelik bir gündem belirleyen Bağlı Haklara İlişkin Protokol, 2018'de CARICOM üyesi devletler tarafından imzalanmaya başlamıştır (CARICOM, 2018). 2019 yılı itibarıyla bu Protokol'ün tüm üye devletler tarafından imza süreci tamamlanmıştır (CARICOM, 2019:

¹¹ Antigua ve Barbuda devleti, bu karara çekince koymuştur.

¹² CARIPASS Antlaşması'nda belirtildiği şekilde, CARIPASS, imzacı tarafların uluslararası sınırları boyunca daha hızlı ve verimli bir seyahatin gerçekleşebilmesi amacıyla imzacı taraflarca verilen bir seyahat kartıdır. Bu Antlaşma'nın 4'üncü maddesinde, tek bir bölgesel mekânın geliştirilmesine yönelik olarak, imzacı devletlerin, aralarındaki seyahatlere ilişkin CARIPASS'ı meşru bir bölgesel seyahat kartı şeklinde kabul edecekleri belirtilmiştir (CARICOM, 2010).

13).

5. CCJ VE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI REJİMİ

5.1. CCJ'nin Yargı Yetkisi

2001 yılında Karayipler Adalet Divanı Kurucu Anlaşması (KADKA) (CARICOM, 2001a), CARICOM üyesi devletlerce imzalanmıştır. Bu Anlaşma'ya istinaden kurulan CCJ, Nisan 2005'te göreve başlamıştır. KADKA ve RECA, CCJ'nin yetkilerini belirleyen temel uluslararası hukuk metinleridir. Diğer yandan Divanın işleyişi, tüzel kişiliği ve yargıçların ayrıcalıkları, dokunulmazlıkları ve görev sürelerini düzenleyen çeşitli anlaşmalar ve protokoller de kabul edilmiştir (Berry, 2014: 384-385).

CCJ'nin özgün yargı yetkisi (*original jurisdiction*) ve temyiz yetkisi olmak üzere iki asli yetkisi bulunmaktadır. Bu çalışmada ele alınan Divanın özgün yargı yetkisi, RECA ve KADKA'da düzenlenmektedir ve RECA'nın yorumlanmasından ve/veya uygulanmasından doğabilecek uyuşmazlıkların çözümüne yöneliktir. KADKA'nın ilgili maddelerinde tanzim edilen Divanın temyiz yetkisi, KADKA'ya taraf ve Divanın bu yetkisini kabul eden CARICOM üyesi devletlerin ülkesinde görülen, medeni hukuk ve ceza hukukuyla alâkalı davalara ilişkindir (Divanın temyiz yetkisiyle ilgili olarak bkz. Bernard, 2009: 222-223; De Mestral, 2015: 64-70).

RECA'nın 211 ve KADKA'nın 12'nci maddelerinde düzenlenen ihtilaflı yargı yetkisi kapsamında, CCJ, KADKA'ya taraf devletler arasındaki uyuşmazlıklara, KADKA'ya taraf devletler ile CARICOM arasındaki uyuşmazlıklara, Doğu Karayipler Yüksek Mahkemesi de dâhil olmak üzere, KADKA'ya taraf devletlerin ulusal mahkemeleri tarafından gerçekleştirilecek başvurulara (*referrals*) ve RECA'nın uygulanması ve yorumlanmasıyla alâkalı (gerçek ve tüzel) kişilerce yapılacak müracaatlara ilişkin zorunlu ve münhasır yargı yetkisine sahiptir. Ayrıca Divan, RECA'nın 212 ve KADKA'nın 13'üncü maddeleri itibarıyla, RECA'nın yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili olarak, bir uzlaşmazlığa taraf üye devletlerin veya Topluluğun talebi doğrultusunda, danışma görüşü verme yetkisine sahiptir.

RECA'nın 221 ve KADKA'nın 22'nci maddeleri itibarıyla Divanın zorunlu yargı yetkisi dâhilinde tesis ettiği kararlar, Divan önünde görülen bir davadaki taraflar ve varsa müdahilleri için bağlayıcıdır. KADKA'nın 15'inci maddesinde belirtildiği üzere CARICOM üyesi devletler, Topluluk organları ve birimleri ve Divan kararlarının kendileri üzerinde

sonuçlar doğurduğu kişiler, Divanın tesis ettiği kararlara uymak durumundadır. Ayrıca bu Anlaşma'nın 26'ncı maddesinde, Divanın yargı yetkisini kullanarak aldığı kararların, imzacı tarafların ülkesindeki tüm mahkemeler ve makamlarca bir yüksek mahkeme kararı şeklinde uygulanmasının sağlanmasına yönelik olarak, imzacı tarafların, mevzuatın yürürlüğe sokulması dâhil olmak üzere, gerekli tüm çalışmaları yapma ve tamamlama konusunda uzlaştığı ifade edilmiştir. Divan kararlarının uygulanmasına dair bu husus, Divanın zgn yetkisine ilişkin 2021 tarihli Divan İ Tüzüğü'nde de teyit edilmiştir (Caribbean Court of Justice, 2021).

5.2. Shanique Myrie ve Barbados Davası

Jamaika devleti uyruğunda bulunan 22 yaşındaki Shanique Myrie, 14 Mart 2011 tarihinde Barbados'taki Grantley Adams Uluslararası Havaalanı'na gelmiş fakat Barbados devletinin ülkesine girişi, bu devletin yetkililerince reddedilmiştir. Myrie'nin ifadesine göre Barbados devletinin yetkililerince ülkeye girişinin reddedilmesinin nedeni kendisine söylenmemiş, havaalanındaki bir odada alikonulmuş ve ertesı gün vatandaşı olduğu Jamaika devletinin ülkesine geri gönderilmiştir. Bu gelişme sonrasında Myrie, Barbados aleyhine CCJ nezdinde başvuruda bulunmuştur. Divan, RECA'nın ilgili maddelerine istinaden, iddia sahibi Myrie'ye Divan önünde davacı olma özel iznini (special leave) vermiş ve yargılama sürecini başlatmıştır (Bu davayla ilgili bkz. Caribbean Court of Justice, 2012, 2013).

Davacı Myrie, RECA'nın 45'inci maddesi ve 2007'deki 28'inci HBK'de alınan karara dayanan serbest dolaşım hakkının ihlâl edildiğini, RECA'nın 7 ve 8'inci maddelerine aykırı biçimde, Jamaika uyruklu olması sebebiyle ayrımcılığa maruz kaldığını ve Barbados havaalanı görevlileri tarafından kendisine gerçekleştirilen muamelenin, temel haklarını ve özgürlüklerini ihlâl edici nitelikte olduğunu iddia etmiştir. Davacı tarafın iddialarına karşı Barbados devleti, 2007 HBK kararının RECA'nın 28'inci maddesinde düzenlendiği şekilde bir karar değil, yalnızca bir uzlaşma (*agreement*) olduğunu, 2007 HBK kararı bir karar şeklinde kabul edilse bile, Antigua ve Barbuda devletinin bu karara çekince koyması ve kararın oy birliğiyle alınmaması nedeniyle, söz konusu kararın zorunlu bir yasal hak sağlamadığını, 2007 HBK kararının RECA'nın 240'ıncı maddesinde belirtildiği şekilde Barbados devletinin anayasal prosedürlere tâbi tutulmadığını, kişilerin serbest dolaşım hakkının 2007 HBK kararına dayandırılması durumunda, g ve gümrük prosedrlерinin, RECA'nın 30'uncu maddesinin 2'nci paragrafına uygun biçimde, RECA'nın 3'üncü

kısımının işleyişinin dışında tutulan 'işlemler' olması sebebiyle, Barbados sınır yetkililerince serbest dolaşım hakkından yararlanmanın engellenmesinin veya bu hakkın uygulanmasını isteyen kişilere karşı yapıldığı iddia edilen muamelenin, RECA kapsamında hukuki açıdan değerlendirilemeyeceğini, Divan 2007 tarihli HBK kararının Topluluk üyesi devletlerin vatandaşları için üye devletlerin ülkesine giriş hakkı tanıdığı sonucuna varsa bile, bu hakkın mutlak veya kısıtlanamaz bir hak olmadığını ve RECA'nın 7 ve 8'inci maddelerinin ihlal edilmediğini ileri sürmüştür.

Bu çalışmanın esas konusu teşkil eden kişilerin serbest dolaşımı kapsamında, Divan, davacı taraf ile davalı tarafın ileri sürdüğü argümanlarla bağlantılı olarak, CARICOM hukukuyla ilgili yorumlarda bulunmuştur. Bu hususta CCJ, 2007 HBK kararının CARICOM hukuku içerisindeki yasal statüsüne ve bununla ilintili şekilde CARICOM hukuku ile üye devletlerin ulusal hukuku arasındaki ilişkiye dair değerlendirmeler yapmıştır. Divan, 2007 HBK kararının diğer CARICOM birimlerince yayımlanan belgelerde istikrarlı olarak bir karar şeklinde referans verildiğini ve bu karara Antigua ve Barbuda devletinin koymuş olduğu çekincenin veto anlamına gelmediğini belirtmiştir. Diğer yandan CCJ, bu kararın Barbados devletinin iç hukuku üzerindeki etkisi konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur. Divan, uluslararası hukuk kurallarına ilişkin düalist bir tutum benimseyen devletler açısından, uluslararası bir antlaşma çerçevesinde tesis edilen kararların, bu devletlerin iç hukukunda uygulanabilir olması için, aracı bir işlemle iç hukuka aktarılmasının gerekli olabileceğini belirtmiştir. Nitekim Divan, CARICOM hukuku içerisinde bu hususun, RECA'nın 240'ıncı maddesinde düzenlendiğini vurgulamıştır. Fakat Divana göre CARICOM hukuku kapsamında, CARICOM'un yetkili organlarınca tesis edilen kararların üye devletlerin iç hukukuna aktarılması tasarrufu, Topluluk seviyesinde hakların ve sorumlulukların tevdi edilmesi bakımından zorunlu değildir ve CARICOM üyesi bir devletin, Topluluk seviyesinde alınan bir kararı iç hukukuna aktarmaması nedeniyle bu kararın geçersiz hâle gelmesi, CARICOM'u 2001 öncesi dönemdeki gönüllü bölgesel bütünleşme biçimine dönüştürecektir. Bu bağlamda Divan, RECA'nın ve bilhassa 2007 HBK kararının, Topluluk boyunca göç rejimiyle ilgili olarak, bu rejimin yasal niteliği açısından temel bir değişimi beraberinde getirdiğini ifade etmiştir.¹³

¹³ Divana göre RECA, bölgesel bütünleşmeyi hedefleyen çok taraflı bir antlaşmadır ve bu Antlaşma'yı imzalayan ve onaylayan devletler, bir topluluk oluşturma iradesini ortaya koymuştur. Ayrıca Divan, 'Devletler Topluluğu' fikri ve kavramının, kaçınılmaz şekilde yeni bir yasal düzenin şekillenmesini ve belirli alanlarda devletlerin egemenlik yetkilerinin sınırlandırılmasını gerektirdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda

CCJ, HBK'nin bahse konu olan 2007 tarihli kararında, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilere sağlanan ülkeye giriş hakkının niteliği ve bu hakkın sınırlandırılmasına dair yorumlarda bulunmuştur. Divana göre Barbados devletinin 2007 HBK kararı Topluluk üyesi devletlerin vatandaşlarına ülkeye giriş hakkı verse bile, bu hakkın mutlak bir hak veya herhangi bir kısıtlamaya tâbi olmadığı iddiasının değerlendirilebilmesi, üye devletlerin ülkesine giriş hakkının içerik ve prosedür bakımından tetkikini gerektirmektedir. Bu konudan CCJ, özellikle olarak RECA'nın 45, 46, 225 ve 226'ncı maddelerini incelemiştir. Divan, bir üye devletin ülkesine giriş hakkının, Topluluk üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin serbest dolaşımının bir parçası olduğunu belirtmiştir. Divana göre serbest dolaşım, RECA'nın 45'inci maddesinde zamana yayılarak gerçekleştirilmesi beklenen (*aspirational*) bir hedef biçiminde düzenlenmiş olmakla birlikte, üye devletlerin ülkesine giriş hakkı, RECA'nın çeşitli düzenlemelerinde somutlaştırılmıştır. Divan bu hususta, RECA'nın 46'ncı maddesini örnek göstermiş ve ayrıca iş kurma hakkı ve hizmet sunma hakkının Topluluk üyesi devletlerin vatandaşlarının dolaşım hakkından yararlanmasını gerektirdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Divan, ilgili 2007 tarihli HBK kararını, Topluluğun hedefleri dâhilinde bulunan serbest dolaşımın geliştirilmesindeki adımlardan biri olarak değerlendirmiştir. Diğer yandan CCJ, RECA'da düzenlenen veya RECA'ya istinaden tanzim edilen hakların, bu Antlaşma'nın 225 ve 226'ncı maddelerinde sayılan istisnalar kapsamında, üye devletlerce sınırlandırılabilirliğini veya kısıtlanabilirliğini belirtmiştir. Bu çerçevede bir üye devletin, istenmeyen¹⁴ veya ülkeye girişi kamu kaynaklarının kullanımında yük oluşturabilecek¹⁵ kişilerin¹⁶ ülkesine girişini reddetme hakkının, 2007 HBK kararı

Divana göre Topluluk hukuku ile üye devletlerin ulusal hukukunun normlarının uyuşmaması durumunda, Topluluk düzeyinde birincinin uygulanması gerekmektedir.

¹⁴ Divana göre istenmeme durumu, genel ahlakın korunması, kamu düzeninin ve güvenliğinin tesis edilmesi, can güvenliğinin ve sağlığın korunması gibi unsurlarla ilişkilidir. Bununla birlikte Divan, orantılılık ilkesi uyarınca, bu faktörlere dayalı kısıtlamalara ancak ilgili kişilerin toplumun temel çıkarlarından birini etkileyen gerçek, açık ve yeterince ciddi bir tehdit oluşturması halinde başvurulabileceğini ifade etmiştir.

¹⁵ Divan, bu durumun, genellikle giriş yapmak isteyen kişinin, yanında yeterli (nakit) para bulunması şeklinde anlaşıldığını belirtmiştir. Ancak Divan, ülkeye giriş yapmak isteyen kişinin yeterli maddi kaynağının olmamasının, bu kişinin mutlak suretle kamu kaynakları üzerinde yük olacağı anlamına gelmediğini ayrıca vurgulamıştır. Divana göre (2007 HBK kararı kapsamında) ülkeye giriş yapmak isteyen CARICOM üyesi devletlerin vatandaşları ister kendi kaynaklarını kullansın isterse de ev sahibi devletin kaynaklarından yararlansın en azından dönüş biletine/biletlerine sahip olduklarını ve finansal açıdan mümkün olan zamandan fazla kalmak istemediklerini, kabul eden devletin yetkili makamlarına ibraz etmelidir.

¹⁶ 28'inci HBK toplantısının taslak raporunda yer alan, CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilere sağlanan dolaşım hakkının bu devletlerin istenmeyen kişilerin girişini reddetme ve kişilerin kamu kaynaklarına yük olmasını önleme haklarına tâbi olduğu ifadesi, Divan tarafından dikkate alınmıştır. Taslak raporda belirtilen bu husus, toplantı sonrasında yayımlanan nihai bildirmede yer almamıştır.

bağlamında, kişilerin dolaşım serbestliğine getirilebilecek istisnalar veya kısıtlamalar şeklinde kabul edilebileceği, Divan tarafından ifade edilmiş ve Divan, bu kısıtlamaların içeriği hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Divana göre Topluluk üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin bir üye devletin ülkesine girişinin reddedilmesine mesnet oluşturan nedenler, serbest dolaşım hakkının haksız bir şekilde kısıtlanmasının engellenebilmesi amacıyla, çok dar ve katı bir şekilde yorumlanmalı ve bu hususta ret işlemine gerekçe oluşturan nedenlere dair kanıtlar, bu işlemi gerçekleştiren üye devlet tarafından ortaya konulmalıdır. Ayrıca Divan, ülkeye girişin üye devletlerce reddedilmesinin istisnai niteliği ve hesap verilebilirlik ilkesinin Topluluk hukukunun bir parçasını oluşturduğu üzerinde durarak, ret işleminin prosedürel açıdan belirli koşullara dayalı olması gerektiğini vurgulamış ve bu koşulları belirtmiştir.¹⁷

Divan, davacı ve davalı tarafın iddialarını detaylı bir şekilde değerlendirmiştir. Yargılama sonucunda Divan, RECA'nın 45'inci maddesinin ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin 2007 HBK kararının Barbados tarafından ihlâl edildiğine ve bu devletin, davacı Myrie'ye maddi ve manevi tazminat ödemesine karar vermiştir. Ayrıca Divan, Barbados'un davacı tarafın mahkeme masraflarını karşılamasına hükmetmiştir.

6. DEĞERLENDİRME

Yukarıda verilen bilgiler ve yapılması hedeflenen değerlendirmeler doğrultusunda, çalışmada 1950'lerin sonu itibarıyla somut gelişmelerin gözlemlenmeye başladığı Karayipler bütünleşme sürecinin gelişimi içerisinde ve 1973 yılında kurulan CARICOM bünyesinde, kişilerin serbest dolaşımının sağlanmasına dair girişimler ve CCJ'nin, Shanique Myrie ve Barbados davasında kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili rejimin kimi normlarına getirdiği yorumlar belirtilmiştir. 1973 Chaguaramas Antlaşması'nda, CARICOM üyesi devletlerin vatandaşlarının Topluluk boyunca ekonomik işletmeler kurmasına ve bu işletmeleri idare etmesine yönelik kısıtlamaların kaldırılması ve hizmet sunmaya ilişkin tercihli muamelenin genişletilmesi gibi, hareketli bir Topluluk mekânı oluşturma amaçlı düzenlemeler olmakla birlikte, kişilerin dolaşım serbestliğinin

¹⁷ Divana göre ret işlemi gerçekleştiren CARICOM üyesi devlet, bu işleme muhatap olan kişiye, bu işlemin nedenini ve bu işleme karşı itiraz prosedürünü derhal ve yazılı olarak bildirmeli ve bu hususta etkin ve erişilebilir bir itiraz veya inceleme prosedürü temin etmelidir. Ayrıca ret işlemine muhatap olan kişiye, bu işlemin tesis edildiği CARICOM üyesi devletin ülkesinde, ret işlemiyle ilgili olarak bir avukata veya bu kişinin uyruğunda olduğu devletin konsolosluk görevlisine danışma ve aile üyelerinden biriyle iletişim kurma imkânı verilmelidir.

CARICOM bütünleşmesinin gündemine nispeten geç bir tarihte dâhil edildiği söylenebilir. Bütünleşme sürecinin derinleştirilmesi ve ortak pazarın ihdas edilmesi hedefi kapsamında kabul edilen 1989 Grand Anse Deklarasyonu ve WIC tarafından hazırlanan Eylem Zamanı başlıklı rapor, CARICOM bünyesinde kişilerin serbest dolaşımının gerçekleştirilmesi sürecinin hızlanması açısından önemli gelişmeler olmuştur. Bu bağlamda, bölgesel düzeyde bütünleşik bir piyasa sisteminin tanziminin, CARICOM bütünleşmesinde kişilerin hareketliliğine ilişkin girişimlerin hızlandırılmasındaki belirleyici faktörler arasında yer aldığı ileri sürülebilir. Nitekim bu husus, RECA'da da vurgulanmıştır. Bu Antlaşma'nın giriş kısmında, 1973 Chaguaramas Antlaşması'na taraf devletlerin, tek pazar ve ekonomi oluşturulması yoluyla bölgesel ekonomik bütünleşmenin derinleştirilmesi vaatleri hatırlatılmış ve ekonomik girişimlerin optimal verimliliğinin, bilhassa teknolojinin, emeğin ve sermayenin sınırlandırılmamış hareketliliği dâhil olmak üzere, bölgedeki üretimin yapısal bütünleşmesini gerektirdiği belirtilmiştir. Diğer yandan, halklar arasında daha yakın ilişkiler kurulmasının CARICOM'un temel hedefleri arasında yer aldığı göz önüne alındığında, kişilerin hareketliliğinin kolaylaştırılmasının, bölge halkları arasında daha yakın kültürel ilişkiler kurulması ve böylece daha güçlü bir topluluk duygusunun geliştirilmesi amacına yönelik politika unsurlarından biri olduğu da söylenebilir. Öyle ki Myrie davasında CCJ, Topluluk boyunca seyahat önündeki engellerin seyreltilmesini, Karayipler bölgesi halklarının Topluluk kimliği şuurunu geliştirecek unsurlardan biri şeklinde değerlendirmiştir (Anderson, 2013: 8).

CARICOM bünyesinde kişilerin serbest dolaşımının gerçekleştirilmesine ilişkin süreç, kademeli bir gelişim göstermiştir. CARICOM üyesi devletler, kişilerin serbest dolaşımını, öncelikle belirli vasıfları veya nitelikleri haiz kişilerin yararlanabileceği bir hak şeklinde bütünleşme sürecine dâhil etmiştir. Bu açıdan kişilerin dolaşım serbestliği, seçkin bir yaklaşımla, ayrıcalıklı grupların sahip olduğu bir hak biçiminde düzenlenmiş ve üye devletlerin vatandaşlarının büyük çoğunluğu, bu hakkın kapsamı dışında bırakılmıştır (Haynes, 2016: 59; O'Brien, 2015: 240). Esasında bu yaklaşım, RECA'da da tespit edilebilmektedir. RECA'nın 45'inci maddesinde üye devletlerin, Topluluk içerisinde kişilerin serbest dolaşımı hedefinin gerçekleştirilmesine dair taahhütte bulunduğu vurgulanmakla birlikte, serbest dolaşım hakkından yararlanma konusunda belirli meslek gruplarına ayrıcalık verilmiştir. Bu bağlamda CARICOM bütünleşmesinde kişilerin serbest dolaşımının, öncelikli olarak, *"iş arayan kişilerin dolaşımının nispeten kolaylaştırılması"*

(Morris, 2017: 268) anlamında, emeğin serbest dolaşımı çerçevesinde değerlendirildiği söylenebilir. Bununla birlikte RECA'nın 45'inci maddesine uygun biçimde, 2007'de düzenlenen HBK'de dolaşım serbestliğinin tüm CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilere sağlanan bir hak şeklinde ele alınması ve iş kurma, hizmet sunma, sermaye dolaşımı ve vasıfların/becerilerin serbest dolaşımına ilişkin haklardan yararlanan CARICOM üyesi devletlerin uyruğunda bulunan kişilerin eşlerinin ve kendilerine bağımlı kişilerin yararlanacağı hakları düzenleyen Bağlı Haklara İlişkin Protokol'ün tüm üye devletlerce imzalanması, emeğin serbest dolaşımının ötesinde, "kişilerin dolaşımının kolaylaştırılması" (Morris, 2017: 268) manasında, kişilerin serbest dolaşımıyla bağlantılı girişimler olarak kabul edilebilir.

CARICOM örgütü içerisinde kişilerin serbest dolaşımı, kurucu antlaşma ve bu kurucu antlaşmaya istinaden CARICOM'un yetkili organlarınca tesis edilen kararlar, kabul edilen protokoller ve imzalanan anlaşmalar vasıtasıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. RECA'nın kişilerin serbest dolaşımıyla alakalı maddeleri, bu alanda gerekli yasal, idari ve prosedürel düzenlemeleri yapma sorumluluğunu CARICOM üyesi devletlere vermektedir. Üye devletler, uluslararası hukukun temel prensiplerden biri olan ahde vefa ilkesi (*pacta sunt servanda*) uyarınca, RECA'nın düzenlemeleriyle kendilerini hukuki açıdan bağlamıştır ve iyi niyetle bu Antlaşma'nın uygulanmasını sağlamalıdır.¹⁸ Bu bağlamda bu devletler, RECA'nın ilgili maddeleri itibarıyla, kişilerin serbest dolaşımına yönelik belirlenen hususlarda, ulusal düzeyde gerekli yasal, idari ve prosedürel uyumlaştırmaları yapmakla yükümlenmiştir. Diğer yandan CARICOM'un yetkili organlarının bu alanda tesis edilen kararlarının doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olmamaları nedeniyle üye devletlerin ulusal mevzuatında hukuki etki doğurması, söz konusu kararların üye devletlerin anayasal prosedürlerine uygun olarak ulusal mevzuata aktarılmasını gerektirmektedir. Bu husus, imzalanan protokoller ve anlaşmaların yürürlüğe girmesi açısından da belirtilebilir. Bu çerçevede, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin bölgesel mevzuat ile üye devletlerin ulusal mevzuatı arasında ayrışmalar ve bölgesel mevzuatın tüm üye devletlerde yeknesak bir şekilde uygulanması açısından farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Öyle ki 2009'da CARICOM Sekreteryası tarafından

¹⁸ RECA'nın 9'uncu maddesinde üye devletlerin bu Antlaşma'dan veya Topluluk organları ve birimleri tarafından alınan kararlardan doğan sorumluluklarını yerine getirmek için gerekli tedbirleri alacağı, Topluluk hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı ve Topluluğun hedeflerinin yerine getirilmesine engel olabilecek eylemlerden kaçınacağı ifade edilmiştir.

hazırlanan CARICOM Tek Pazarı düzenlemelerinin uygulanmasına dair değerlendirme raporunda (O'Brien, 2015: 245-247) ve Uluslararası Göç Örgütü bünyesindeki Orta Amerika, Kuzey Amerika ve Karayipler Bölgesel Ofisi tarafından 2020'de yayımlanan ve Karayipler'de kişilerin serbest dolaşımının ekonomik ve güvenlik boyutunun ele alındığı raporda, kişilerin dolaşımıyla ilgili bölgesel mevzuat ile üye devletlerin ulusal mevzuatı arasında ayrışmaların ve üye devletlerin ülkelerinde uygulama farklılıklarının olduğu belirtilmiştir (Aragón & Mawby, 2020).

Kişilerin serbest dolaşımına dair bölgesel düzenlemelerin üye devletlerce uygulanmasındaki farklılıklar, CARICOM hukukunun kişilere getirdiği hakların bölgesel düzeyde tatbikinin sağlanması ve ayrıca bu hukuk normlarının yorumlanması yoluyla detaylandırılması ve açıklığa kavuşturulması açısından, uyuşmazlıkların çözümü konusunda yetkilendirilmiş daimî bir uluslararası mahkeme olan CCJ'yi, bahse konu olan örgütün kurumsal yapısı içerisinde önemli kılmaktadır. Şöyle ki CARICOM, üye devletler arasında bütünleşmeyi hedefleyen bir örgüttür. Bu örgütün kurucu antlaşması temelinde oluşturulan hukuk sisteminin uygulanması sürecinde uyuşmazlıkların ortaya çıkması olasıdır ve bu uyuşmazlıkların CARICOM hukukuna uygun bir biçimde çözümü, ilgili hukuk sisteminin etkinliğinin tesis edilmesi için gereklidir. Kurucu antlaşma ve bu kurucu antlaşmaya istinaden CARICOM'un yetkili organlarının tesis ettiği kararlardan oluşan CARICOM hukuku, bütünleşmenin olağan sonuçlarından biri olarak, gerçek ve tüzel kişilere birtakım haklar getirmekte ve duruma göre sorumluluklar yüklemektedir. Bu çerçevede, CARICOM hukukunun yorumlanması ve uygulanması nedeniyle meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözümüne dair zorunlu yargı yetkisi tevdi edilen ve gerçek ve tüzel kişilerin başvurabilecekleri bir yargısal çözüm mekanizması olan CCJ, bu hukuk sisteminin usulüne uygun bir şekilde uygulanmasının ve bu hukuk sistemine muhatap kişilerin kendilerine sağlanan haklardan yararlanmasının güvence altına alınması açısından bir işlevselliğe sahiptir. Diğer yandan CARICOM örgütünün kurumsal yapısı ve işleyişi büyük ölçüde üye devletlerin iradesine dayalıdır. CARICOM, Avrupa Birliği'nden (AB) farklı olarak, belirli alanlarda üye devletlerin egemenlik yetkilerinin devredildiği bir örgüt değildir. Ayrıca CARICOM bünyesinde, Avrupa Komisyonu¹⁹ benzeri, güçlü yürütme

¹⁹ Bilindiği üzere AB hukuku itibarıyla AB üyesi devletler, egemenlik yetkilerinin bir kısmını AB'ye devretmiştir. AB sisteminde yürütme organı görevini de yerine getiren Avrupa Komisyonu, AB hukuk düzeninin veya kurucu antlaşmaların 'bekçisi' (*gardienne des traités*) rolünü de üstlenmiştir. Bu haliyle Avrupa Komisyonu, AB hukukunun usulüne uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını kendisine verilen yetkiler doğrultusunda denetlemektedir (Bkz. Reçber, 2018).

yetkileriyle donatılmış bir organ bulunmamaktadır (Bu hususta bir değerlendirme için bkz. Yılmaz & Reçber, 2023). Dolayısıyla CARICOM hukukunun uygulanmasında ve yorumlanmasında CCJ önemli bir organa dönüşmüş durumdadır. Bu bağlamda, Myrie davasında da görüldüğü üzere, CCJ, RECA ve KADKA'da düzenlenen özgün yargı yetkisi itibarıyla, kişilerin serbest dolaşımına ilişkin CARICOM hukuku düzenlemelerinin detaylandırılmasına ve bölgesel düzeyde uygulanmasına katkı sağlayan bir organ konumuna gelmektedir.

7. SONUÇ

Bu çalışmada, Karayipler bütünleşmesinin gelişimi ve CARICOM'un temel hedefleri ve işleyişi dikkate alınarak, söz konusu örgüt bünyesindeki kişilerin dolaşımına dair rejimin içeriği ve özellikle olarak CCJ'nin bu rejimin normlarının gelişimine yönelik katkısı üzerinde durulmuştur. belirtildiği üzere 1973'te ihdas edilen CARICOM içerisinde kişilerin serbest dolaşımının tesis edilmesine ilişkin süreç, nispeten yavaş ve kademeli bir gelişim göstermiştir. CARICOM üyesi devletlerin, 1980'lerin sonuna doğru bu örgütün kurucu antlaşmasında ifade edilen ortak pazar hedefinin gerçekleştirilmesi amacıyla bütünleşme sürecine ivme kazandırmaya dönük bir gündem belirlemesi, kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili girişimlerin hızlanmasını beraberinde getirmiştir. Ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesi amacının yanı sıra, kurucu antlaşma hedefleri göz önünde tutulduğunda, CARICOM üyesi devletlerin halkları arasında daha geniş bir coğrafi düzeyde topluluk oluşturma bilincinin geliştirilmesi beklentisinin de kişilerin serbest dolaşımının kolaylaştırılmasına yönelik girişimleri yönlendirdiği söylenebilir.

1973 Chaguaramas Antlaşması'nın tadili ve RECA'nın yürürlüğe girmesi, üye devletlere kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili yeni yasal yükümlülükler getirmiş, ilerleyen dönemde hareketli bir Topluluk mekânı oluşturmaya yönelik olarak üye devletler tarafından kararlar alınmış ve bu hususta çeşitli protokoller ve anlaşmalar imza edilmiştir. CARICOM bütünleşmesi içerisinde kişilerin serbest dolaşımına dair çeşitli seviyelerde düzenleyici kurallar kabul edilmekle birlikte, bu alandaki ilerlemenin beklenen ölçüde gerçekleşmediği ve üye devletler arasında uygulama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, CARICOM bütünleşmesine özgü sorunların belirleyici olduğu ileri sürülebilir. Öyle ki 1973 Chaguaramas Antlaşması tadil edilmesine rağmen CARICOM, büyük ölçüde katılımcı devletlerin iradesine dayalı bir yapıda işlemektedir. Örgütün ana organlarından biri olan ve en üst seviyede karar almayla

yetkilendirilmiş bulunan HBK'de bağlayıcı karar tesis edilebilmesi için oy birliğinin öngörölmüş olması, kişilerin serbest dolaşım hakkının kapsamının genişletilmesi açısından tam bölgesel uyumun sağlanmasını gerektirmektedir. Bu hususla bağlantılı şekilde, Topluluk düzeyinde alınan bağlayıcı kararların üye devletlerin iç hukukuna aktarılması düzenlemesi de kişilerin serbest dolaşımına ilişkin kararların Topluluk boyunca yeknesak bir şekilde uygulanması açısından güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Üzerinde durulan bu meseleler hem genel kapsamda bütünleşme hukukunun hem de özellikle olarak CARICOM bünyesindeki kişilerin serbest dolaşımı rejiminin normlarının uygulanmasında CCJ'nin önemini ve rolünü artırmaktadır. Zorunlu yargı yetkisi ve gerçek ve tüzel kişilerin erişim hakkı, CCJ'nin, tesis ettiği kararlarla, üye devletlerin yetkili makamlarının Topluluk hukukuna uygun işlemlerde bulunması, kişilerin serbest dolaşımı düzenlemeleri dâhil olmak üzere, bu hukuk sistemindeki normların detaylandırılması ve açıklığa kavuşturulması ve kişilerin kendilerine sağlanan haklardan yararlanmasının yargısal güvence altına alınması açısından bir işlevsellik kazanmasını beraberinde getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Agreement Establishing the Caribbean Free Trade Association (1968). International Legal Materials, 7(5): 935-977. <http://doi.org/10.1017/S002078290005155X>.
- Anderson, J. W. (2013). Free Movement within CARICOM: Deconstructing Myrie v Barbados. Speech delivered at the OECS Bar Association, Erişim Adresi: https://ccj.org/wp-content/uploads/2021/03/Remarks-by-the-Honourable-Mr-Justice-Winston-Anderson-at-the-OECS-Bar-Association-Meeting_20131207.pdf, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Aragón, E. & Mawby, B. (2020). Free Movement of Persons in the Caribbean: Economic and Security Dimensions. International Organization for Migration Regional Office for Central America, North America and the Caribbean, San José, Erişim Adresi: <https://publications.iom.int/books/free-movement-caribbean-economic-and-security-dimensions>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Barbados Accreditation Council (2021). Guidelines of the Certificate of Recognition of CARICOM Skills Qualification. Erişim Adresi: <https://bac.gov.bb/wp-content/uploads/2021/05/Certificate-of-Recognition-of-CARICOM-Skills-Qualification-Guidelines-Booklet.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Bernard, D. P. (2009). The Caribbean Court of Justice: A New Judicial Experience. International Journal of Legal Information, 37(2): 219-238. <http://doi.org/10.1017/s0731126500005229>.
- Berry, D. S. (2014). Caribbean Integration Law. Oxford: Oxford University.
- Blouet, O. M. (2007). The Contemporary Caribbean: History, Life and Culture since 1945. London: Reaktion Books.
- Caribbean Community Secretariat (2024), Get Qualified. Erişim Adresi: <https://www.csmeonline.org/en/get-qualified/item/106-get-qualified/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Caribbean Court of Justice (2012). CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ). Erişim Adresi: https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2012_CCJ_3_OJ.pdf, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Caribbean Court of Justice (2013). CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ). Erişim Adresi: <https://www.ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/2013-CCJ-3-OJ.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Caribbean Court of Justice (2021). Caribbean Court of Justice Original Jurisdiction Rules 2021. <https://ccj.org/wp-content/uploads/2022/12/Caribbean-Court-of-Justice-Original-Jurisdiction-Rules-2021.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024).
- Caribbean Examinations Council, (2024). CVQ. Erişim Adresi: <https://www.cxc.org/examinations/cvq/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- CARICOM (1989). Grand Anse Declaration and Work Programme for the Advancement of the Integration Movement. July 1989, Grand Anse, Grenada, Erişim Adresi: <https://caricom.org/grand-anse-declaration-and-work-programme-for-the-advancement-of-the-integration-movement-july-1989-grand-anse-grenada/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- CARICOM (1990). Communiqué Issued at the Conclusion of the Eleventh Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 31 July-02 August 1990, Kingston, Jamaica, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-eleventh-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-31-july-02-august-1990-kingston-jamaica/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (1995). Communiqué Issued at the Conclusion of the Sixteenth Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 4-7 July 1995, Georgetown, Guyana, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-sixteenth-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-4-7-july-1995-georgetown-guyana/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (1999). Communiqué Issued at the Conclusion of the Seventh Special Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 26-27 October 1999, Chaguaramas, Trinidad and Tobago, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-seventh-special-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-caricom-26-27-october-1999-chaguaramas-trinidad-and-to/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2001a). Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice. Erişim Adresi: <https://caricom.org/treaties/agreement-establishing-the-caribbean-court-of-justice-ccj/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2001b). Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy. Erişim Adresi: <https://caricom.org/treaties/revise-treaty-of-chaguaramas-establishing-the-caricom-including-csme/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2006). Communiqué Issued at the Conclusion of the Twenty-Seventh Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 3-6 July 2006, Bird Rock, St. Kitts and Nevis, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-twenty-seventh-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-caricom-3-6-july-2006-bird-rock-st-kitts-and-nevis-2/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2007a). Communiqué Issued at the Conclusion of the Eighteenth Inter-Sessional Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 12-14 February 2007, Kingstown, St. Vincent and The Grenadines, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-eighteenth-inter-sessional-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-caricom-12-14-february-2007-kingstown-st-vincent/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2007b). Communiqué Issued at the Conclusion of the Twenty-Eighth Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 1-4 July 2007, Needham's Point, Barbados, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-twenty-eighth-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-caricom-1-4-july-2007-needhams-point-barbados/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2008). Communiqué Issued at the Conclusion of the Twenty-Ninth Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 1-4 July 2008, Bolans, Antigua and Barbuda, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-twenty-ninth-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-caricom-1-4-july-2008-bolans-antigua-and-barbuda/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2009). Communiqué Issued at the Conclusion of the Thirtieth Regular Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 2-5 July 2009, Georgetown, Guyana, Erişim Adresi: <https://caricom.org/communique-issued-at-the-conclusion-of-the-thirtieth-regular-meeting-of-the-conference-of-heads-of-government-of-the-caribbean-community-2-5-july-2009-georgetown-guyana/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2010). CARICOM Travel Card (CARIPASS) Treaty. Erişim Adresi: <https://caricom.org/treaties/caricom-travel-card-caripass-treaty/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

CARICOM (2018). Protocol on Contingent Rights. Erişim Adresi: <https://caricom.org/treaties/protocol-on-contingent-rights/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

- CARICOM (2019). Thirtieth Inter-Sessional Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community Decisions. 26-27 February 2019, Basseterre, St. Kitts and Nevis, Erişim Adresi: <https://caricom.org/wp-content/uploads/DECISIONS-30-IS-HGC-FEB-2019.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- CARICOM (2022). Decisions of the Forty-Third Regular Meeting of the Conference of Heads of Government of the Caribbean Community. 3-5 July 2022, Paramaribo, Suriname, Erişim Adresi: <https://caricom.org/wp-content/uploads/Decisions-43-HGC-Jul-2022.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- CARICOM IMPACS (2013). CARICOM Crime and Security Strategy 2013: Securing the region, adopted at The Twenty-Fourth Inter-Sessional Meeting of the Conference of Heads of Government of CARICOM. 18-19 February 2013, Erişim Adresi: Port-au-Prince, Republic of Haiti, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/210844.pdf>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Cresswell, T. (2006). *On The Move: Mobility in the Modern Western World*. Abingdon: Routledge.
- Cross, J. E. (2020). Hassle-Free Travel: Myrie V. Barbados and Freedom of Movement in CARICOM. *Penn State Journal of Law & International Affairs*, 8(2): 536-578. Erişim Adresi: <https://elibrary.law.psu.edu/jlia/vol8/iss2/7/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- De Mestral, C.M. A. (2015). The Constitutional Functions of the Caribbean Court of Justice. *McGill Journal of Dispute Resolution*, 1(2), 43-75. Erişim Adresi: <https://mjdrrdm.ca/articles/volume-1/i12/the-constitutional-functions-of-the-caribbean-court-of-justice/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Fawcett, L. (1995). Regionalism in Historical Perspective. In L. Fawcett, & A. Hurrell (Eds.), *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order* (ss. 9-36). Oxford: Oxford University.
- Girvan, N. (2012). Caribbean Community: The Elusive Quest for Economic Integration. K. O. Hall (Ed.), *The Pertinence of CARICOM in the 21st Century: Some Perspectives* (ss. 132-157). Indiana: Trafford.
- Haynes, J. (2016). The Right to Free Movement of Persons in Caribbean Community (CARICOM) Law: Towards 'Juridification'? *Journal of Human Rights in the Commonwealth*. 2(2): 57-81. <https://doi.org/10.14296/jhrc.v2i2.2259>.
- International Training Centre of the ILO (1996). CARICOM Agreement on Social Security. Erişim Adresi: https://training.itcilo.org/actrav_cdrom1/english/global/blokit/carisoc.htm#THE%20CONTRACTING, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Jessen, A. & Rodríguez, E. (1999). The Caribbean Community: Facing the Challenges of Regional and Global Integration. IDB-INTAL, Occasional Paper 2, January 1999, Erişim Adresi: <https://publications.iadb.org/en/publication/10893/caribbean-community-facing-challenges-regional-and-global-integration>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Morris, F. (2017). Introduction of Free Movement of People in the Caribbean. S. Nita, A. Pécout, P. de Lombaerde, P. de Guchteneire, K. Neyts, & J. Gartland (eds.), *Migration, Free Movement and Regional Integration* (ss. 263-284). UNESCO and UNU-CRIS, Paris.
- O'Brien, D. (2011). CARICOM: Regional Integration in a Post-Colonial World. *European Law Journal*, 17(5): 630-648. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2011.00570.x>.
- O'Brien, D. (2015). The Right of Free Movement within CARICOM: A Step Towards Caribbean "Citizenship"? Lessons from the European Union. *Legal Issues of Economic Integration*, 42(3): 233-256. <https://doi.org/10.54648/leie2015015>.
- Office of the Prime Minister Republic of Trinidad and Tobago (2018). St Ann's Declaration on CSME, 05 December 2018. Erişim Adresi: <https://www.opm.gov.tt/st-anns-declaration-on-csme/>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.

- Özdal, B. & Tutan, E. V. (2021). Temel Kavramlar Olgular ve Kuramlar, B. Özdal (ed.), Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye (ss. 3-76). Bursa: Dora Yayınları.
- Reçber, K. (2018). Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri. 3. Baskı, Bursa: Dora.
- Sánchez, S. I. (2015). Free Movement of Persons and Regional International Organisations. R. Plender (Ed.), Issues in International Migration Law (ss. 223-260), Leiden: Brill.
- SICE-OAS (1973). The Treaty of Chaguaramas. Erişim Adresi: http://www.sice.oas.org/Trade/CCME/Chaguaramastreaty_e.pdf, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- SICE-OAS (2024). Legal Framework of Integration of CARICOM, Erişim Adresi: http://www.sice.oas.org/caricom/instmt_e.asp, Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- Torpey, J. (2000). The Invention of the Passport: Surveillance, Citizenship and the State. Cambridge: Cambridge University.
- West Indian Commission (1993). Time for Action: Report of the West Indian Commission, 2nd Press, Jamaica: University of the West Indies.
- Yılmaz, S.; Reçber, K. (2023). Karayipler Topluluğu: Hükümetler Arası İş Birliği Yoluyla Bölgesel Bütünleşme Arayışı. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1), 61-85. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iausos/issue/75457/1190262>, Erişim Tarihi: 20.07.2024.